

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

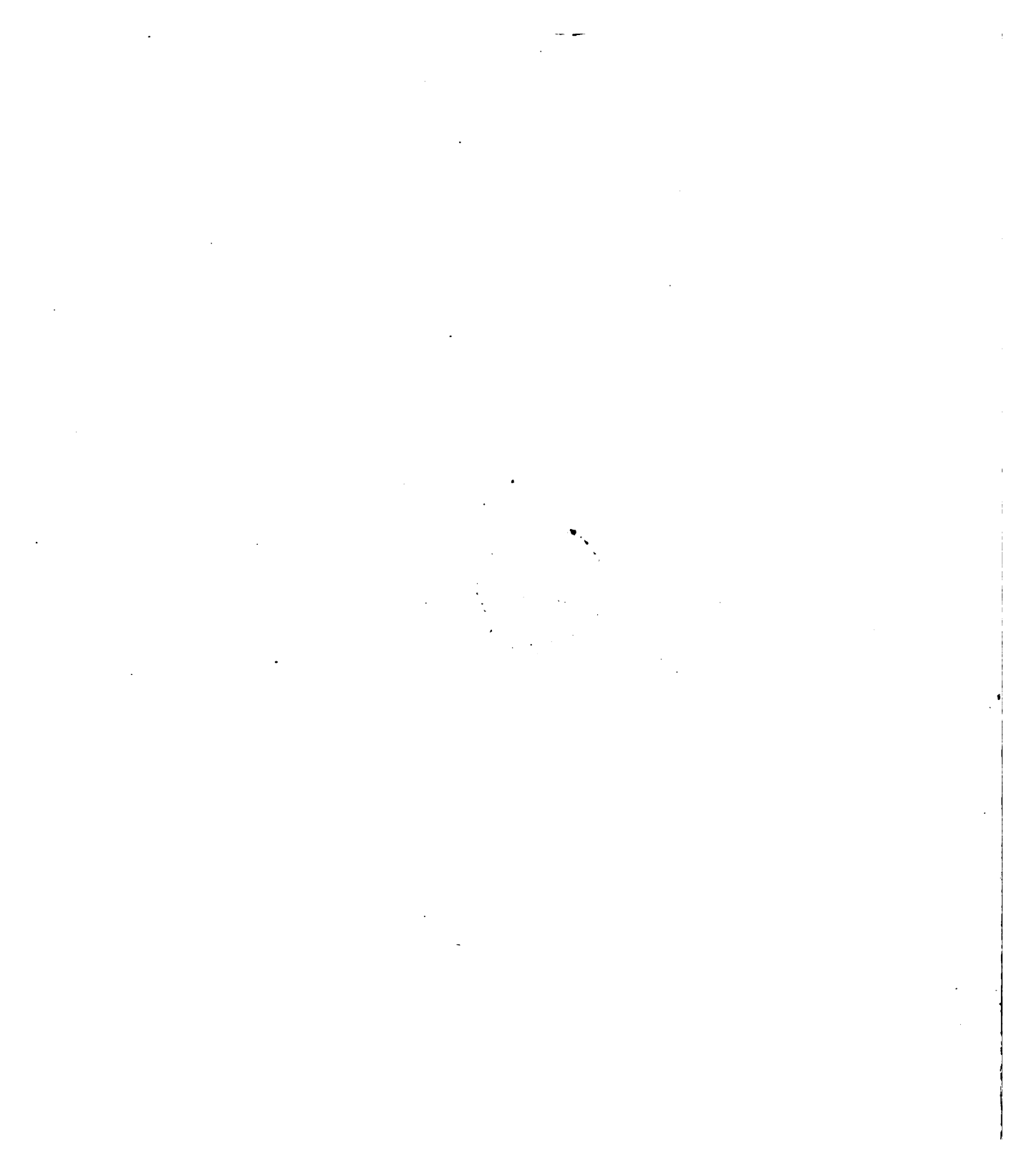
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

600094458-

COMMENTATIO

AD LOCUM MATTH. XVIII, 10.

SCRIPT

CHRISTIANUS FRIDERICUS FRITZSCHE,

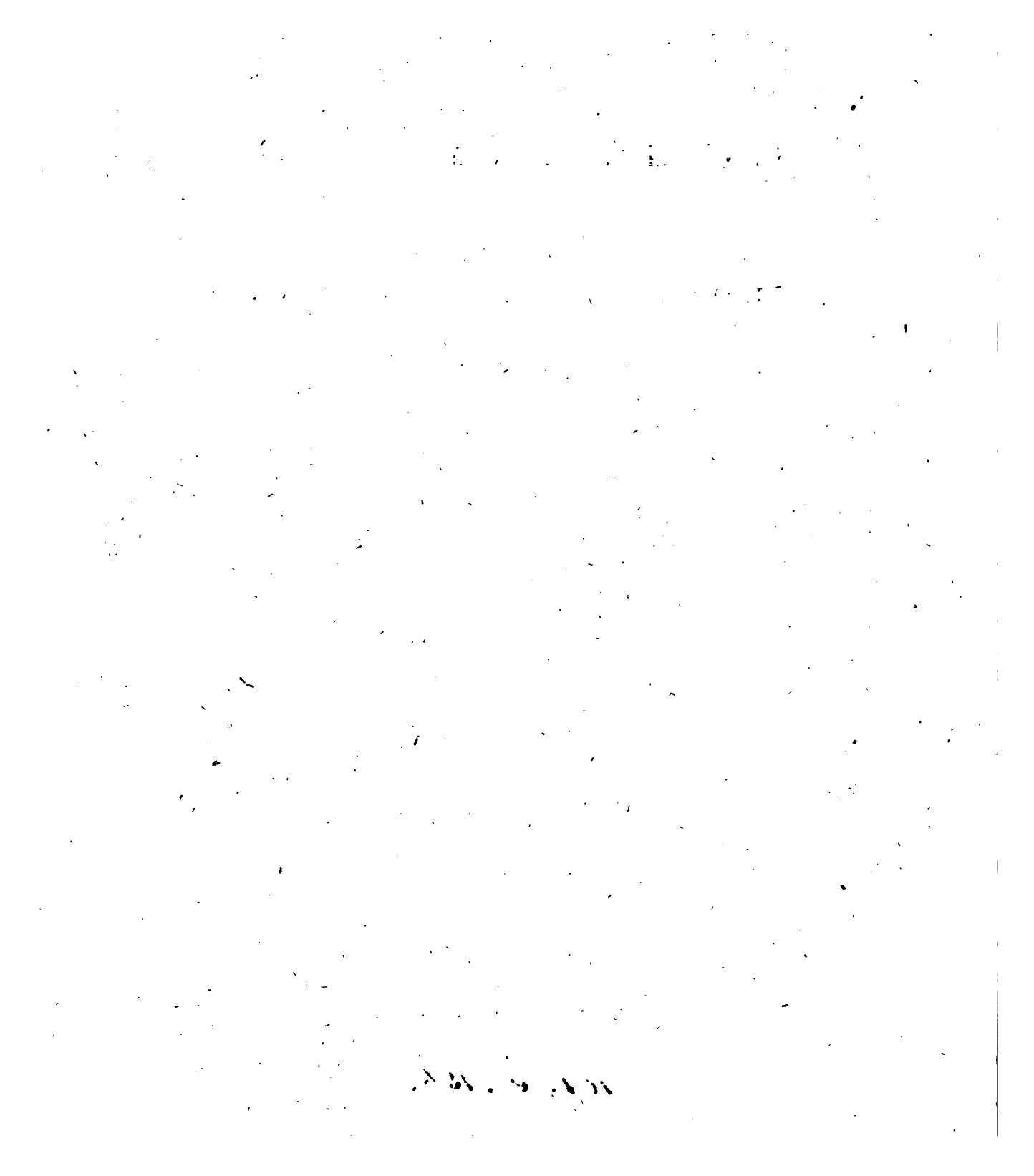
ECCLES. STEINBACHIENSIS PASTOR.

GRIMAE

TYPIS GOESCHENII. 1805.

101. e. 156.

V I R O

S U M M E R E V E R E N D O

A T Q U E A M P L I S S I M O

M. C A R O L O W I L H E L M O

G O L D A M M E R

P A S T O R I P R I M A R I O E C C L E S I A E A T Q U E D I O E C E S E O S
H A Y N E N S I S A N T I S T I T I G R A V I S S I M O

N O V U M M U N U S

PIE CONGRATULANTUR

A F F I N E S

M. IOAN. ANDR. GOTTGETREU FRITZSCHE,

PASTOR GROITZSCHENSIS.

IOAN. GOTTHELF FRITZSCHE,

PASTOR STOENTZSCHENSIS.

CHRISTIANUS LEBRECHT FRITZSCHE,

ACTUARIUS FRAUENSTEIN.

M. FERDINAND. CAROL. AUG. LOESER,

ADIUNCTUS REV. MINISTERII ATQUE SCHOLAE

SONNENWALD. RECTOR.

FRIDERICUS AUGUSTUS FRITZSCHE.

CHRISTIANUS FRIDERICUS FRITZSCHE,

PASTOR STEINBACHIENSIS.

Communis Judaeorum opinio de regali imperio, a Messia condendo, captos quoque tenuit Servatoris discipulos. His enim persuasum fuisse Dominum suo tempore regnum israeliticum restauraturum et ad summum splendorem evecturum esse, e multis Evangelistarum locis clarissime intelligitur. Eiusmodi locus extat apud Matthaeum, cap. XVIII. statim ab initio, ubi familiares Christi alumni disceptasse leguntur, et quis in futura regno divino principem locum occupaturus sit; — Sed haec disputatio Jesu vehementer displicuit, eique ansam dedit et occasionem ad modestiae studium familiaribus suis commendandum. Itaque puerum, qui in promptu erat, tanquam exemplar animi humilis et submissi, ad quod adspirare debeant, iis proposuit, his usus verbis: *mihī credite, nisi, immutatis plane et emendatis animi vestri sensibus, puerorum sensum indueritis, nec in regnum coeleste ingredi poteritis. Ut igitur quisquis si tam submisso animo gesserit, ac hic puer, ita maximus erit in futuro regno.* — His praemissis abiit Servator ad inculcanda officia, quae τοῖς μικροῖς praestanda sint. Nominatim monet, abstinendum esse ab omnι τῶν μικρῶν contemptu, addita v. 10. hac causa: *Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.* En dictum obscurum, quod ad modum torsit interpretes! Scilicet et quinam sint οἱ μι-

αγγελοι, et quid sibi velit adsertio: „*angeli των μικρων semper faciem patris coelestis intuentur*“, ambigunt.

Longum est, omnes virorum doctorum de hoc versiculo recensere sententias. Igitur uni tantum modo inmorabimur interpretationi, quam nuperrime S. V. *Paulus* ¹⁾ proposuit. Intelligit autem vir doctiss. per τους μικρους „*minores natu*“, per angelos vero „*homines causam iuventutis agentes, eiusque saluti prospicientes*“, quemadmodum et nos interdum eum, cuius tutelam et auxilium experti sumus, *angelum nostrum* solemus appellare. Denique „*βλεπει το προσωπον του πατρος, του εν ουρανοις*“ *Paulo* interprete est: *frui felicitate*. Sic integri loci sensus redit huc: quicumque aetatem iuvenilem tuetur, is magis magisque ad similitudinem cum Deo assurgit, et praecipua fruitur felicitate, ita, ut in his terminis adhuc versans, in coelis esse dici possit. —

Quanquam vero haec explicatio et novitatis habet commendationem, et sensum fundit bonum, plura tamen ei obstant, ut mihi quidem videtur. Antequam autem eas proferamus, quibus laborat *Paulina επιλοις* difficultatibus, primum omnium videbimus dubitationes, a *Paulo* vulgari explanationi ²⁾ oppositas, easque pro virium modulo examinabimus.

Monet igitur vir doctiss.

1) neutiquam demonstrari posse, et idoneis argumentis probari, Jesum singulis hominibus angelos tutelares, quos dicunt, adscripsisse.

Recte quidem et vere. Desunt enim in orationibus Christi dicta clara et perspicua, unde, quae fuerit Servatoris vera de hac re sententia, possit intelligi. Nam omnem de

1) in commentario notissimo. P. II. p. 650.

2) Vulgaris interpretatio refert hunc versum ad angelos coelestes, hominum tutores, quos vulgo angelos tutelares vocant.

geniis coelestibus doctrinam Christus, qualem reperit, intactam reliquit, nunquam data opera illustravit, nec nisi ad lucem et vim diotis suis conciliandam aliquoties in usum vocavit v. c. Matth. XXII, 30. Luc. XX, 36. Matth. XXIV, 31. 3) Sed hoc tamen certum est, sententiam de speciali coeli terraeque cura, angelis concessa, Iudaeis et antiquioribus et recentioribus probatam fuisse 4). Idem enim ex versione των ό intelligitur, qui quidem Deut. XXXII, 8. ita reddiderunt: *έστρεψεν όφθαλμόν ηδραν ημερά επι θυραν άγγελων θεου*. 5). In quo loco cum recedunt a textu hebraico, eius rei vix alia idonea causa poterit afferri, nisi haec, ut suam in vertendo opinionem isti interpretes acuti esse dicantur; quod et alias interdum fecerunt 6). Deinde haud obscure eandem sententiam produnt etiam phitascripta apocrypha et *Philonis* testimonia a *Keilio* 7) laudata, quibus accedit et hoc, quod suae gentis custodem Michaelē praedicasse Iudaei reperiuntur. Cfr. Targum Cant. VIII, 9. Denique locus Act. XII, 15. luculenter testatur, hanc de angelis hominum tutoribus, sententiam non modo inter doctiores fuisse receptam, sed in vulgus adeo notam. Haec omnia uberius exponuntur in *Keilii* doctissimo libello supra laudato.

Quae cum ita sint, neutiquam improbabilis eorum sententia est, qui putant, Servatorem ad illam de angelis tute-

3) Cfr. S. V. Henkii lineamenta institut. fidei christianae p. 76. edit. secundae.

4) vid. Grotius ad h. l. et Wolfii curae ad Act. XII, 15. Ode de angelis Sect. VIII. c. 3. p. 77.

5) Illustrat hunc locum Chrpsovius in program. sic inscripto: Interpretes graeci LXX quoad angelos errabundi Deut. XXXII, 8. Helmstadii 1785.

6) Lectu dignissima sunt, quae S. Ven. Keilius, praeceptor quondam meus egregius, de hoc omni dogmate disputavit in commentatione prima de doctoribus vet. ecclesiae culpa corruptae per Platonicas sententias theol. liberandis p. 40 sqq.

7) l. c. p. 44.

laribus respexisse opinionem, atque ex ea argumentum *κατὰ ἀνθρώπων* repetisse. Tum vero mens Christi fuit scire haec: „Nolite contemnere et vilipendere *τους μικρούς*. Scitote enim, genios coelestes, in quorum tutela illi sunt, quotidie Deo apparere ⁸⁾. Quis autem non erubescat eos despiceret, qui angelorum adeo patrocinio condecorantur? Quod quidem argumentum non poterat non aptum esse ad persuadendum Iudaeis, doctrinam de angelis, hominum tutoribus, calculo suo comprobantibus. Caeterum nec desunt loca N. T. huic nostro perquam similia. Uti enim in epistola ad Hebraeos (cap. I, 14.) angeli dicuntur *λειτουργία πνεύματα* esse, *eis διακονῶν ἀποστελλόμενα δια τῶν μελλόντων πληροῦν τομὴν σωτηρίας*; ita ipse Servator Luc. KV, 7. affirmat, gaudium esse in coelis de peccatore, ad meliorem frugem redeunte, eaque laetitia genios coelestes maximopere perfundi. Igitur et alibi quaedam cum rebus humanis societas in N. T. angelis adscribitur, neque Jesus quidquam *διῆν* aut personae sua indignum, aut a doctrina N. T. alienam, si hoc l. affirmavit, *angelos favore suo τους μικρούς amplecti*. Esse autem hunc sensum cum verbis, de quibus hic sermo est, coniungendum, S. Rev. Noesseltus ⁹⁾ docuit. Hic enim vir, si quis alius doctissimus, duas formulas: „*ἐν ὁρανοῖς* scilicet *εἶναι* ¹⁰⁾, et *βλεπεῖν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς* (τὸ ἐπὶ οὐρανῶν) unum idemque denotare, contendit. Verba autem: *ἄγγελοι αὐτῶν* (*εἰς*) refert ad benevolentiam, qua genii coelestes *τους μικρούς* soleant ornare, quemadmodum saepe in literis sacris Deus populi alicuius aut hominis dicitur Deus, ut describa-

8) Formula *βλεπεῖν τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ* significat: apparere Deo, eiusque esse ministrum. Proceres enim regni et amici regis, quibus aditus ad regem patebat, *πρόσωπον βασιλέως βλεπεῖν* dicebantur. Cfr. S. Rev. Schleusneri Lexicon N. T. p. 742. edit. alter.

9) in opuscul. ad interpretat. sacr. script. fasc. I.

10) de qua ellipsi cfr. Lamberti Bosii ellipses graecae p. 357. edit. octavae.

tur favor divinus, erga hunc sive populum, sive hominem. Integer vero locus *Noesselto* inverso ordine explicandus videtur, ita ut subiectam praedicati, hoc autem illius vicem gerat ¹¹⁾). Quibus ita praestructis, sensus oritur hic:

Angeli, qui vel perpetuo patris coelestis aspectu fruuntur, h. e. angeli sancti s. coelestes, eorum angeli sunt, i. e. benevolentia eos prosequuntur sic, ut gaudeant, hos se discipulis meis adiunxisse.

Hanc si sequimur, explicationem, prodit sententia cum alio Servatoris effato (Luc. XV, 7.) amicissime conspirans. ¹²⁾. Uti enim in Lucae loco angeli de peccatore resipiscente magnopere laetari leguntur, ita iidem in nostro loco favore suo *τοὺς μικροὺς* amplecti dicuntur. Igitur nulla subesse videtur causa, vulgarem voc. ἀγγελος significationem nunc deserendi. Etsi enim recte quis dixerit, non posse demonstrari, doctrinam de angelis tutelaribus Christo probatam fuisse; temere tamen negatur, potuisse Servatorem ad haec placita, inter Iudaeos aequae ac inter alias gentes ¹³⁾ recepta, respicere, atque ex iis argumentum ad hominem, quod dicunt, repetere. Sin minus, certe nihil obstat, quo minus statuamus, Jesum, nulla habita ratione angelorum tutelarium, nunc sententiam generalem proposuisse hanc: genios coelestes propitios esse *τοὺς μικροὺς*, eorumque de salute sollicitos. —

11) Plura exempla eiusmodi inversionum commemorantur apud Glassium p. 2109.

12) Similitudinem inter utrumque locum Matth. XVIII, 10. et Luc. XV, 7. scite iam observavit Pauli in libro sic inscripto: Abhandlungen über einige wichtige Stellen des N. T. comment. secunda.

13) Platonem, constat, providentiam universalem numini summo, specialem vero Diis reliquis, quos Daemones vocavit, attribuisse, cfr. illustr. Tennemanni System der Platonischen Philosophie T. III. p. 161. veteres Persae aequae ac Muhammedani in hanc Iudaeorum consenserunt opinionem, v. Hydeus de religione vett. Persarum c. XXXIII.

Aliud argumentum, quo usus est Ven. *Paulus* ad impugnandam vulgarem huius dicti interpretationem, huc redit:!

In eo, quod angeli τῶν μικρῶν Deo propinqui, eiusque faciem intueri dicantur, nullam profecto inesse causam, hos minores non contemnendi, quandoquidem omnes angeli, neque ii solum, in quorum tutela οἱ μικροὶ versentur, Deo proximi cogitandi sint, atque quotidiano Dei quasi adpectu delectati. ¹⁴⁾

Verum enim vero haec obiectio parum ponderis habere videtur. Jesus enim hoc tantum modo inculcat, angelos benignos esse τοῖς μικροῖς, atque exinde docet, quanta cautione a contemptu vilioris conditionis christianorum ¹⁵⁾ abstinendum sit, quippe qui angelorum adeo favore ornentur. Hac autem adsertione reliqui genii coelestes neutiquam a propinquitate summi numinis excluduntur. Nam adpectus Dei quotidianus nunc non tanquam ornamentum commemoratur, quo angeli τῶν μικρῶν aliis numinibus coelestibus sint potiores: immo potius nervus probandi, ut iam dixi, in eo est, quod nec minores illi a providentia numinum, quotidiano adpectu divino gaudentium, sint alieni. Quodsi vero *Noeselti* interpretationem sequimur, *Pauli* obiectio nos eo minus movebit. Scilicet ex hac explicatione verba: βλέπουσι το προσωπον τ. π. τ. ε. οὐ. nihil continent, nisi descriptionem angelorum coelestium, neque adeo urgenda sunt. Sed haec hactenus. Veniendum enim nunc est ad ea, quae *Paulinae* ἐπιλυσει obstant, ut mihi quidem videtur. Sunt autem imprimis tria, quibus me, quo minus *Paulo* assentiar, impeditum video.

14) Verba *Pauli* sunt haec: Auch würde dieses, daß die Schutzengel der Jünger den Gott nahe seyen, keinen besondern Grund zur Achtung gegen die jüngere Zeitgenossenschaft ausmachen. Denn alle Schutzengel der ältern wie der jüngern müßten ja wohl, als Engel, Gott nahe seyn.

15) Ita h. l. vocab. μικρός explicandum esse, infra docebitur.

Primum vocabuli μικρος explicationi et loquendi usus N. T. et orationis series refragatur. Pueri enim in N. T. nullibi μικροι appellantur; ad Christi autem sectatores, qui erant conditione externa humili et abiecta, haec vox aliquoties transfertur. Ita Luc. XII, 32. coetus discipulorum μικρον ποιμνιον (grex contemptus) ¹⁶⁾ vocatur, et qui Matth. XI, 11. μικροτερος εν τη βασιλεια τ. ουρανων commemoratur, sine dubio est contemptissimus inter Christi cultores. Idem valet de loco Matth. X, 42. ¹⁷⁾. Itaque constans N. T. usus loquendi nullo modo Paulinae interpretationi favet; eo potius iubemur homines adultos, Christum profitentes, haud magna in re, ideoque despectos, intelligere. — Idem postulat orationis series. Nam v. 6. his μικρους fides adscribitur. At vero „fidem habere Jesu, eumque Messiam sequi“, non esse parvulorum, quis non videt? ¹⁸⁾ Quae cum ita sint, voc. μικρος, ut hebr. kathon et zair, ad externam sortem vi-liorem optime referetur ¹⁹⁾. Deinde neutiquam ferri posse videtur explicatio voc. αγγελος, quam Paulus assumit. Intelligit nimirum, ut iam dixi, homines, puerilis aetatis tutores. At hanc significationem ignorat N. T., neque loca Apocalypseos, a Paulo laudata, huic explicationi favent. Ubi enim Episcopi suarum ecclesiarum angeli dicuntur (quod in Apocalypsi aliquoties fit ²⁰⁾), ibi voc. αγγελος habet notio-

16) Potest tamen μικρον ποιμνιον l. c. etiam denotare gregem non adeo magnum. Ita Schleusnerus sub vocab. μικρος, Paulus et alii.

17) Cfr. Noesselti observatt. l. c. p. 18.

18) Per τους μικρους τ. πιστευ. v. 6. intelligit Paulus homines, in posterum forsitan Messiae fidem habituros, (welche wahracheinlich leicht zu mir (Jesu) folgsames Vertrauen fassen können). Uti autem haec interpretatio per se est nimis contorta et artificiosa, ita et tempus praesens (πιστευοντες) ei obstare videtur.

19) Conf. Vorstii philol. Sacr. c. XXV. p. 512 sq. edit. Fischeri, et Camero ad h. l.

20) c. I, 20. II, 1. 8. 12. 18. III, 1.

nem *doctoris et interpretis voluntatis divinæ*. Quemadmodum nempe synagogae iudaicae antistes, seu is, cui praelegendi, prandi et docendi munus demandatum erat, vocabatur *sche-lichia zibud*, ita etiam in ecclesiis christianis doctores et praefecti angelorum nomine veniebant.²¹⁾ Igitur loca, a *Paulo* citata, tantummodo probant, *doctores et episcopos ecclesiarum* interdum angelos appellari; unde nondum sequitur, eundem loquendi usum etiam de *singulorum hominum patronis et tutoribus* adhiberi. Quae cum ita sint, Paulina interpretatio certe auctoritate locorum parallelorum destituta est. Caeterum omnis orationis nexus nos iubet h. l. genios coelestes intelligere. Quaecumque enim Servator de his numinibus praedicat, ea omnia sunt angelorum, quos κατ' ἐξοχήν sic dicimus. Scilicet utrumque et *in caelis esse et faciem Dei contemplari*, alibi etiam angelis coelestibus adscribitur²²⁾.

Denique nec verborum: βλέπειν τὸ πρὸς τὸν π. versio Paulina satis firmis fundamentis philologicis niti videtur. Quanquam enim rectissime dicitur, formulam: *videre aliquem* denotare: *adesse alicui*, atque *in eiusdem propinquitate versari* (Ier. LII, 25.), neque negari potest, Dei propinquitatem interdum tanquam fontem limpidissimum summae beatitudinis describi²³⁾; quaeritur tamen, utrum τὸ *Deum videre* unquam *de felicitate huius vitae* dicatur. Aut enim omnia me fallunt, aut huic formulae fere semper insidet notio gaudii, in futuro seculo percipiendi²⁴⁾.

21) vid. Illustr. Eichhornii Comm. in Apoc. Vol. I. p. 56.

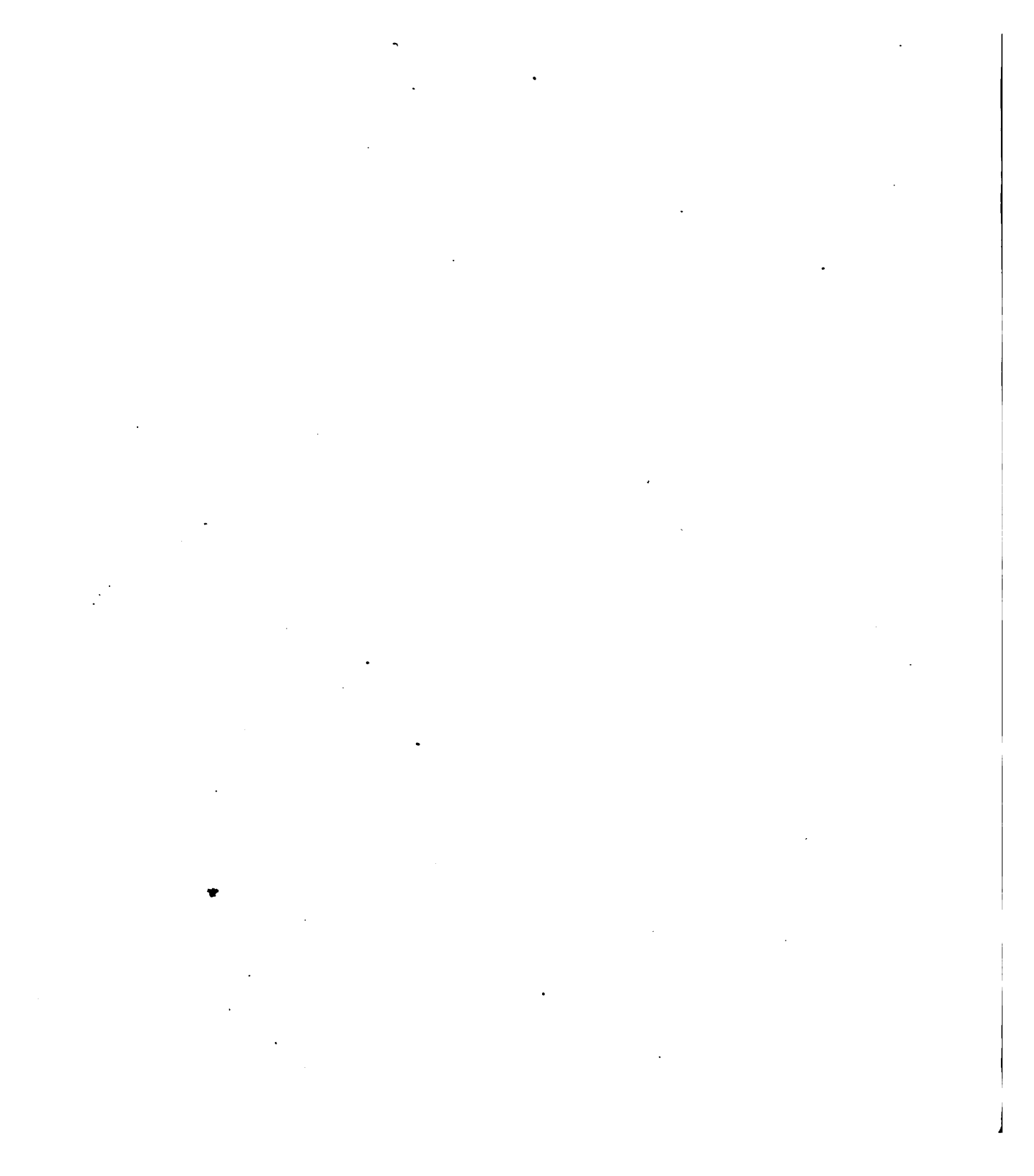
22) cfr. Grotius ad h. l.

23) quod vel ex iis intelligitur, quae Ven. Paulus ad h. l. post Schoettgenium annotavit.

24) Matth. V, 8. Hebr. XII, 14. 1 Ioh. III, 2.

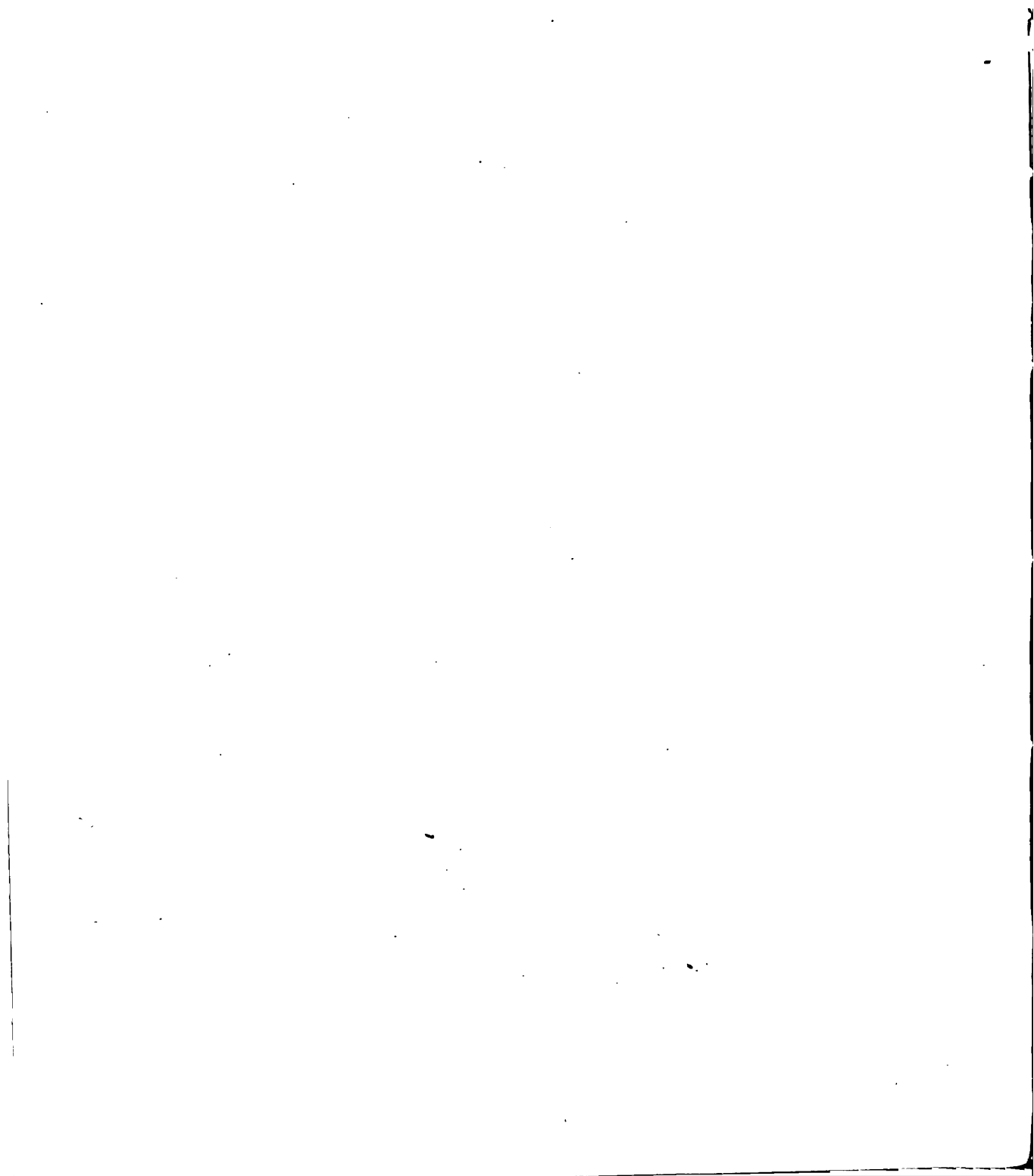

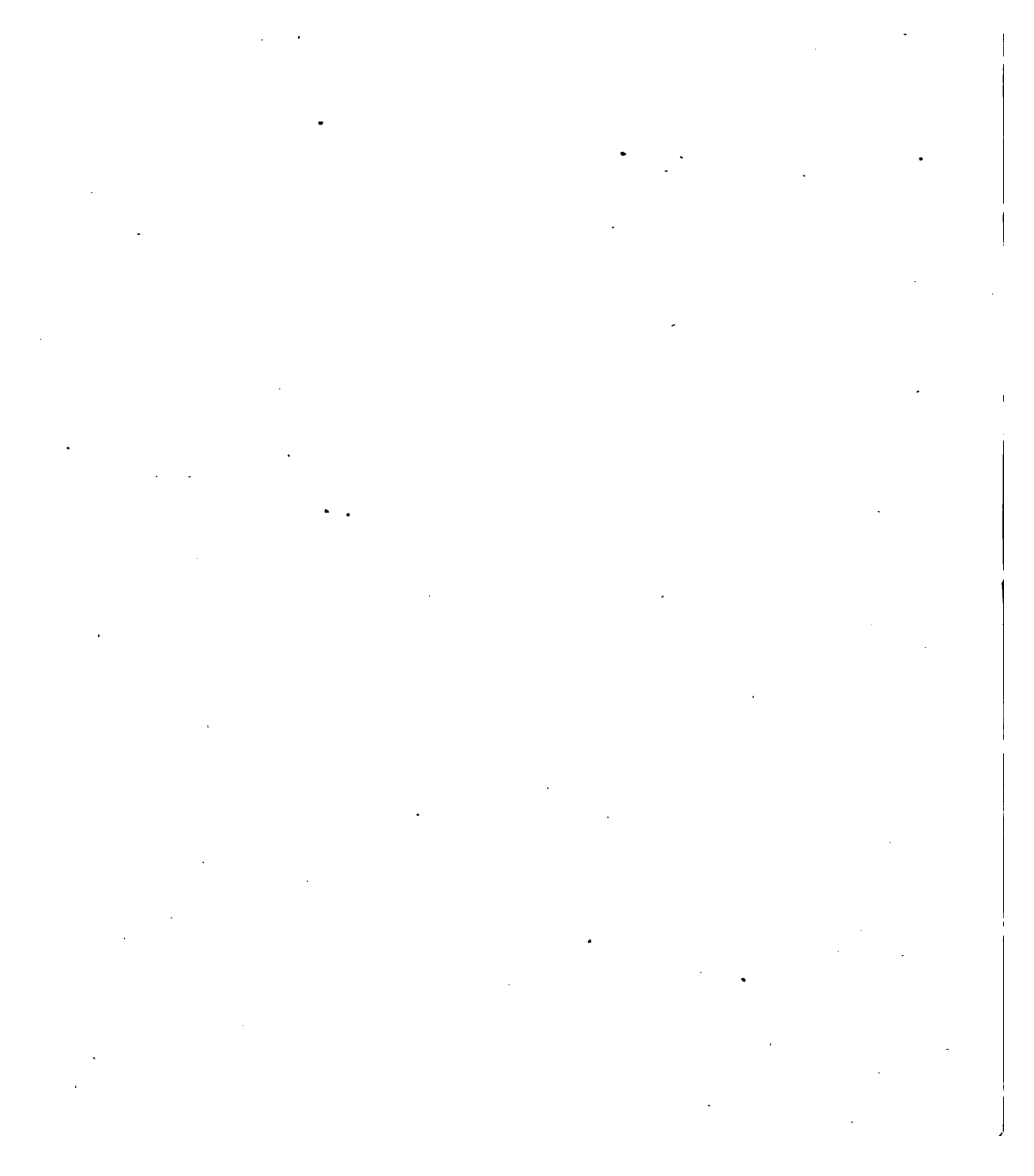

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

The first of these is the fact that the system is not a simple one. It is a complex system, and the behavior of the system is not predictable. The second is that the system is not a simple one. It is a complex system, and the behavior of the system is not predictable. The third is that the system is not a simple one. It is a complex system, and the behavior of the system is not predictable. The fourth is that the system is not a simple one. It is a complex system, and the behavior of the system is not predictable. The fifth is that the system is not a simple one. It is a complex system, and the behavior of the system is not predictable. The sixth is that the system is not a simple one. It is a complex system, and the behavior of the system is not predictable. The seventh is that the system is not a simple one. It is a complex system, and the behavior of the system is not predictable. The eighth is that the system is not a simple one. It is a complex system, and the behavior of the system is not predictable. The ninth is that the system is not a simple one. It is a complex system, and the behavior of the system is not predictable. The tenth is that the system is not a simple one. It is a complex system, and the behavior of the system is not predictable.

